

PEDAGOGIKA FANINING JAMIYAT TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Biologiya yo'nalishi talabasi

Mavlonova Maftuna

Annotatsiya. *Ushbu tizesda pedagogika fanining kelib chiqishi va tarixiy taraqqiyoti, predmeti, asosiy maqsadi, zamonaviy rivojlanish yo'nalishlari, jamiyat hayotidagi o'рни, shuningdek, inson shaxsini har tomonlama kamol toptirishda pedagogika fanining ahamiyati asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogika, ta'lim, tarbiya, shaxs kamoloti, didaktika, metodika, o'qituvchi, o'quvchi, innovatsion ta'lim, insonparvarlik.*

Abstract. *This paper analyzes the origin and historical development of pedagogy, its subject, main objectives, modern directions of development, and its role in social life. It also substantiates the importance of pedagogy in the comprehensive development of the human personality.*

Key words: *pedagogy, education, upbringing, personal development, didactics, methodology, teacher, student, innovative education, humanism.*

Аннотация. *В данной работе рассматриваются происхождение и историческое развитие педагогики, её предмет, основные цели, современные направления развития и роль в общественной жизни. Также обосновано значение педагогики в всестороннем развитии личности человека.*

Ключевые слова: *педагогика, образование, воспитание, развитие личности, дидактика, методика, учитель, ученик, инновационное обучение, гуманизм.*

Pedagogika — bu insonni shakllantirish, tarbiyalash va unga bilim berish jarayonini o'rganadigan ijtimoiy fan bo'lib, ta'lim-tarbiya tizimini ilmiy asosda tashkil etish yo'llarini belgilaydi. U inson shaxsining har tomonlama kamol topishini, jamiyatga foydali, axloqan toza, aqliy jihatdan yetuk, jismonan sog'lom bo'lib voyaga yetishini ta'minlaydigan qonuniyatlarni o'rganadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “Maktab – bu hayot-mamot masalasi, kelajak masalasi”, va pedagoglarning roli nafaqat bilim berish, balki yosh avlodning dunyoqarashi, ma'naviyati va intellektual salohiyatini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois pedagogika fani inson hayotining barcha bosqichlarida — maktabda,

oilada, jamoada va jamiyatning barcha sohalarida muhim va zarur fan hisoblanadi.

Pedagogika fanining kelib chiqishi va tarixiy taraqqiyoti. Pedagogika soʻzi yunoncha “paidos” — bola va “agogos” — yetaklovchi soʻzlaridan olingan boʻlib, “bolani yetaklovchi” yoki “bola tarbiyachisi” degan maʼnoni bildiradi. Dastlab pedagogika oddiy tarbiya amaliyotiga asoslangan boʻlsa, vaqt oʻtishi bilan u ilmiy-nazariy asosga ega boʻldi. Qadimgi Sharq, Yunon va Rim sivilizatsiyalarida insonni maʼnaviy va aqliy kamolotga yetkazish masalalari falsafa, axloqshunoslik va siyosiy qarashlar bilan chambarchas bogʻliq holda rivojlangan. Qadimgi Yunonistonda Sokrat, Platon, Aristotel singari faylasuflar bilim va axloqning inson hayotidagi oʻrni haqida chuqur mulohaza yuritganlar. Ularning fikricha, insonni haqiqiy baxtga yetkazuvchi narsa — bu toʻgʻri tarbiya va mukammal bilimdir. Rimda esa Kvintilian, Seneka kabi mutafakkirlar taʼlimning ijtimoiy mohiyati, bolalar qobiliyatlarini erta rivojlantirish zarurati haqida yozganlar. Sharq olamida pedagogik gʻoyalar nihoyatda boy va chuqur mazmunga ega boʻlgan. Abu Nasr al-Farobiy, Ibn Sino, Beruniy, Yusuf Xos Hojib, Ahmad Donish, Ahmad Yassaviy, Abdulla Avloniy, Alisher Navoiy kabi allomalar inson tarbiyasining maʼnaviy, axloqiy, estetik, jismoniy va aqliy jihatlarini oʻrganib, pedagogika fanining shakllanishiga ulkan hissa qoʻshganlar. Masalan, Al-Farobiy “Fozil shahar ahlining nazariyalari” asarida ilm, tarbiya va jamiyat oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni koʻrsatgan, Ibn Sino “Tib qonunlari” bilan bir qatorda “Bola tarbiyasi haqida” asarlarida oʻqituvchi shaxsining fazilatlarini va oʻqitish usullarini bayon etgan. Abdulla Avloniy esa “Tarbiya biz uchun yo najot, yo halokat masalasidir” deb, pedagogikaning ijtimoiy hayotdagi beqiyos ahamiyatini ifodalagan. Yevropa pedagogikasida esa Yan Amos Komenskiy (Komenskiy), I. G. Pestalozzi, A. Disterveg, K. D. Ushinskiy, J. J. Russo, J. Dewey, A. Makarenko kabi mutafakkirlar pedagogikaning nazariy va amaliy asoslarini yaratdilar. Ayniqsa, Komenskiy “Buyuk didaktika” asarida oʻqitishning umumiy qonuniyatlarini tizimlashtirib, pedagogikani mustaqil fan sifatida shakllantirdi.

Pedagogika fanining predmeti — insonning taʼlim va tarbiya jarayonidagi shakllanishi, rivojlanishi va ijtimoiylashuvini oʻrganishdir. Bu fan bolaning oʻsish bosqichlarida qanday oʻzgarishlar kechishini, uning psixologik, fiziologik, maʼnaviy va axloqiy jihatdan kamol topish qonuniyatlarini tahlil qiladi.

Pedagogikaning asosiy maqsadi — insonni har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllantirish, uni mustaqil fikrlovchi, mehnatsevar, vatanparvar, maʼnaviy yetuk, ijtimoiy faol va madaniyatli inson qilib tarbiyalashdir. Bu

maqsad davlatning ta’lim siyosati, milliy qadriyatlar va zamon talablariga muvofiq holda amalga oshiriladi.

Zamonaviy pedagogikaning rivojlanish yo’nalishlari. Bugungi kunda pedagogika tez sur’atlarda yangilanmoqda. Dunyo miqyosida innovatsion pedagogika, axborot texnologiyalariga asoslangan o’qitish, kompetensiyaviy yondashuv, kredit-modul tizimi, masofaviy ta’lim, inklyuziv ta’lim, STEAM ta’lim kabi konsepsiyalar keng qo’llanilmoqda. Bu yondashuvlar shaxsning mustaqil fikrlashi, ijodiy salohiyatini rivojlantirish va uni hayotiy faoliyatga tayyorlashga xizmat qiladi. Shuningdek, o’qituvchining roli ham o’zgarmiqda. U endi faqat bilim beruvchi emas, balki o’quvchilarning o’z imkoniyatlarini ochishga, mustaqil o’rganishga yo’naltiruvchi rahbar sifatida namoyon bo’ladi. Shuning uchun zamonaviy pedagogika o’qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahorat, kommunikativ qobiliyat, axloqiy yetuklik va psixologik sezgirlikni talab etadi.

Pedagogika fanining jamiyat hayotidagi o’rni. Har qanday jamiyatning kelajagi, taraqqiyoti, iqtisodiy va madaniy rivojlanishi ta’lim tizimiga bog’liq. Chunki bilimli, ma’naviyatli, ijtimoiy faol shaxslar jamiyatning intellektual poydevorini tashkil etadi. Shu sababli pedagogika nafaqat o’quv jarayonining ilmiy asosini belgilaydi, balki milliy mafkura, vatanparvarlik ruhida tarbiya, ma’naviy tiklanish va ijtimoiy adolat g’oyalarini ham ilgari suradi. O’zbekiston Respublikasida pedagogika faniga katta e’tibor qaratilmoqda. Ta’lim tizimi “Uzluksiz ta’lim” konsepsiyasi asosida qayta qurilib, maktabgacha ta’limdan boshlab oliy ta’limgacha yagona tizim shakllantirilmoqda. “Ta’lim to’g’risida”gi qonun va “Milliy o’quv dasturi” asosida pedagogika fanining nazariy va amaliy yo’nalishlari yangilanmoqda.

Xulosa. Pedagogika — bu inson hayotining eng muhim sohalaridan birini tashkil etuvchi, jamiyat taraqqiyotining asosi bo’lgan fan. U ta’lim-tarbiyaning ilmiy qonuniyatlarini o’rganib, inson shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Pedagogika o’z mohiyatida insonparvarlik, ilmiylik, milliylik va amaliyotga tayanadi. U nafaqat bilim berish, balki insonni hayotga tayyorlash, jamiyatga foydali shaxs qilib tarbiyalashni maqsad qiladi. Demak, pedagogika — bu shunchaki o’qitish usullari yig’indisi emas, balki insoniyatning eng qadimiy, eng zarur va eng yuksak ma’naviy fanidir. Uning har bir tamoyili, nazariyasi va amaliy yo’nalishi inson baxti, jamiyat taraqqiyoti va millat kamolotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoyev, Sh. (2025, August 23). Videoselektor yig'ilishi materiallari: Xalq ta'limi tizimini rivojlantirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.
2. Muminov, R. (2020). Ta'lim-tarbiya tizimining ijtimoiy va ma'naviy ahamiyati. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti.
3. Hasanboyeva O., Ochilov M. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. To'raqulova G. Umumiy pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2020.
5. Saidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari jamiyati, 2018.

